

Milada Rigasová

Výskyt včelníku rakouského v ochranném pásmu Přírodní rezervace Zázmoníky

Lokalita Zázmoníky je známá od roku 1928, kdy zde byl Bruno Valouškem objeven kriticky ohrožený včelník rakouský *Dracocephalum austriacum* (Valoušek, B. 1928: Včelník rakouský (*Dracocephalum austriacum* L.) – nová rostlina na Moravě, Brno.). Nejcennější část těchto rozsáhlých jižně až jihozápadně orientovaných lesostepních a stepních svahů a lad o rozloze zhruba 5 ha, jež se zařezávají do masivu panonských doubrav lesního komplexu Kuntínova, navrhl v roce 1986 k vyhlášení za přírodní rezervaci Vít Grulich.

V květnu 2008 mne informoval zastupitel obce Bořetice a její někdejší dlouholetý starosta pan Václav Petrásek o výskytu včelníku rakouského nejen na původní lokalitě nazývané „Druhé boří“, ale i na území vzdáleném odtud asi 300 metrů jihozápadněji, v místě „První boří“, které je svým charakterem stepního okrsku se skupinkou borovic lesních velmi podobné původnímu místu nálezu. Výskyt nové kvalitní populace včelníku rakouského je o to významnější, že Zázmoníky jsou jedinou lokalitou této kriticky ohrožené rostliny na Moravě. Sluší se ovšem zdůraznit, že Petráskův nálezný je možné chápat jako důsledek dlouholeté kvalitní péče o lokalitu, iniciované především jeho osobním mimořádným zájmem a podporou, což dokládá i následující resumé vývoje péče o Zázmoníky:

Na základě žádosti Václava Petráska, tehdejšího starosty obce Bořetic, provedla botanička Regionálního muzea v Mikulově v letech 1994–1995 předběžný botanický průzkum území bezprostředně navazujícího na Přírodní rezervaci (PR) Zázmoníky. Jednalo se o území o rozloze cca 17 ha a cílem výzkumu bylo získání podkladů pro vyhotovení plánu péče Přírodní rezervace Zázmoníky a současně i podkladů pro zpracování návrhu jejího rozšíření (Rigasová, M. 2005: Botanicky hodnotná území v katastrech Bořetic a Němčičky, RegioM 2005, Mikulov, s. 77–80.).

Přírodní rezervace Zázmoníky se nachází za obcí Bořetice na okraji lesa, směrem k obci Kobyli. Rezervace je jedinou lokalitou chráněného včelníku rakouského na Moravě. (foto Milada Rigasová, Regionální muzeum v Mikulově)

Tůňky při obci Bořetice. (foto Milada Rigasová)

Včelník rakouský v rezervaci Zázmoniky v lokalitě První boří.
(foto Milada Rigasová)

Včelník rakouský v lokalitě První boří (porost). (foto Milada Rigasová)

Včelník rakouský v lokalitě Druhá boří (detail). (foto Petr Macháček)

Oblast rezervace i přilehlé pásmo navrhované k připojení k rezervaci spolu vytvářejí souvislý 1 200 metrů dlouhý celek. Inventarizační seznam PR Zázmoníky a jejího ochranného pásma potvrdil podobnost druhového složení rostlin a výskyt více než dvou desítek rostlinných druhů chráněných přílohou vyhlášky MŽP z roku 1992 (Rigasová 2005). Ačkoliv k rozšíření PR Zázmoníky zatím nedošlo z důvodu komplikovanosti a nejasnosti majetkoprávních vztahů, byl botanickou Regionálního muzea v Mikulově Mgr. Miladou Rigasovou ve spolupráci s Ing. Petrem Matuškou z Agentury ochrany přírody a krajiny Brno (AOPK Brno) zpracován plán péče PR Zázmoníky a jejího ochranného pásma (dále jen Zázmoníky) na období 1996–2006. Zákonnou ochranu Zázmoníků vyřešilo nakonec jejich zařazení na evropský soupis soustavy Natura 2000 jako součást evropsky významné lokality (EVL) Kuntínov.

Realizace plánu péče o Zázmoníky se v roce 2003 ujalo místní Sdružení pro venkov v čele s Ing. Jirím Schneiderem a zpracovalo plán prací na léta 2003–2005. Prostředky na údržbu, především kosení travino-bylinných společenstev a odstraňování nepůvodních náletových dřevin, byly poskytnuty z programu Péče o krajinu Ministerstva životního prostředí České republiky. S cílem pečovat o lokalitu i nadále založilo Sdružení pro venkov v roce 2005 Pozemkový spolek Zázmoníky, který s podporou Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) zahájil v rámci kampaně Místo pro přírodu jednání s vlastníky pozemků a jejich postupný výkup. Vykoupené pozemky jsou nyní majetkem ČSOP a jejich plocha se stále zvyšuje. Vlastnická struktura je však i nadále velmi komplikovaná a ochranné zásahy v lokalitě jsou možné pouze se souhlasem dotčených vlastníků půdy. Práce jsou proto každoročně omezeny jen přibližně na 1 hektar území (z celkové rozlohy PR 16 ha). I přesto je však zlepšení stavu lokality zřetelné.

Jako cíl cesty i zdálky dobře viditelný nechal Václav Petrásek v roce 2000 na vlastní náklady postavit na Zázmonících boží muka v místě s výhledem na Bořetice a krajinu Hustopečské pahorkatiny a navazujících Pavlovských vrchů. Zázmoníky navštívili v roce 2002 účastníci mezinárodní exkurze muzejních botaniků České a Slovenské republiky, mezi nimi i významný host této akce profesor Hans Walter Lack, tehdejší ředitel Botanické univerzity a Botanického muzea v Berlíně-Dahlemu. K překvapení všech je na lokalitě očekával nejen starosta obce a kolektiv zaměstnanců obecního úřadu, ale i prostřený stůl s kořálky a těmi nejlepšími bořetickými víny jako projev přístupu místních obyvatel ke „svě“ evropsky ceněné krajině.

Milada Rigasová

The presence of the Austrian Dragonhead in the protected zone of the Zázmoníky Nature Reserve

The locality Zázmoníky has been known since 1928, when Bruno Valoušek discovered the critically endangered Austrian Dragonhead *Dracocephalum austriacum* (Valoušek, B. 1928: Včelník rakouský (*Dracocephalum austriacum* L.) – A New Plant in Moravia, Brno.). The most valuable part of the area consists of about 5 ha of south- and southwest-facing wooded steppe, heath barrens, and fallowland, which blends into the Kuntínov massif of pannonic oak forest; this was proposed as a nature reserve in 1986 by Vít Grulich. In May 2008 town councilman and former longtime mayor of Bořetice Mr. Václav Petrásek reported on the existence of the Austrian Dragonhead not only at the original site called "druhé boří", but also in an area about 300 m to the southwest, in the locality known as "první Boří", a steppe area with copses of pine woods very similar to the original spot. The existence of a new quality population of Austrian Dragonhead is all the more important because Zázmoníky is the only locality of the critically endangered plant in Moravia. It must be emphasized that this finding is clearly the result of long years of quality care for the locality.